

Besede za *semenj*, *žegnanje* (farni praznik) in *blagoslov* v slovenskih narečjih (po gradivu za SLA)

Jožica Škofic

IZVLEČEK: V članku so predstavljena poimenovanja za pojme *semenj* (SLA 182), *žegnanje* – farni praznik (SLA 210) in *blagoslov* (SLA 234) v govorih, zajetih v mrežo za Slovenski lingvistični atlas. Ta poimenovanja so močno prepletena, skupna obravnava (z gradivom v preglednici) zato omogoča lažje primerjanje med njimi, z metodo lingvistične geografije pa je predstavljena razširjenost teh poimenovanj v slovenskih narečjih.

ABSTRACT: The article presents various expressions for the notions of *semenj* 'fair' (SLA 182), *žegnanje* 'saint's day' – a parochial feast (SLA 210) and *blagoslov* 'blessing' (SLA 234) in the speeches covered by the Slovenian Linguistic Atlas. These expressions are tightly interwoven and therefore they are discussed together (with the corpus material presented in a table) for easier comparison. The method of linguistic geography is used to show the distribution of the above expressions in Slovenian dialects.

1. Uvod (etnologija o tej temi)

V članku so predstavljena poimenovanja za tri pojme, po katerih se sprašuje v Vprašalnici za Slovenski lingvistični atlas¹: vprašanje št. 182, tj. *semenj*, vprašanje št. 210, tj. *žegnanje* (farni praznik), in vprašanje št. 234, tj. *blagoslov*. Poimenovanja so v gradivu močno prepletena, zato se je zdelo primerno vsa tri prikazati skupaj, s čimer je omogočeno tudi lažje primerjanje med poimenovanji in iskanje motivacije zanje. Obravnavana tema je bila že večkrat predmet etnološkega raziskovanja (npr. Vilfan 1945, Möderndorfer 1946, Kuret 1989/II), tokrat pa jo želim predstaviti še po jezikoslovni, predvsem dialektološki plati; v članku je prikazana motivacija poimenovanj, s preglednico in kartami pa tudi njihova pogostost in prostorska razširjenost.

Žegnanje je v slovenskem knjižnem jeziku ustaljeni izraz za farni praznik (nem. Kirchtage), ki v slovenski pravni zgodovini pomeni dvoje: praznovanje

¹ Vprašalnica, mreža krajev in drugi podatki o SLA (v pripravi) so objavljeni v Benedik 1999.

obletnice posvečenja cerkve, tj. dedikacije (prvotni pomen), ali praznovanje godu farnega patrona, svete osebe ali skrivnosti (drugotno, predvsem potem, ko je Jožef II. preložil praznovanja vseh dedikacij na tretjo nedeljo v oktobru).

V slovenskem prostoru so s tem praznikom povezani tudi različni običaji. V nekaterih farah imajo tako med letom celo več žeganj, ki jih praznujejo na različne načine. Tako npr. v fari Povišanja svetega križa na Srednji Dobravi na Gorenjskem praznujejo žeganje dvakrat: prvič 16. avgusta, na god sv. Roka, ki mu je posvečen eden od stranskih oltarjev farne cerkve, ko prihajajo na Dobravo tudi romarji iz okoliških krajev »prosit za zdravje«, kramarji postavijo stojnice, ponavadi pa je ob koncu tega tedna v kraju tudi veselica ali kaka druga slovesnost (žeganja samega pa ne prestavijo na bližnjo nedeljo); drugič, mnogo manj slovesno, pa na prvo nedeljo po prazniku Povišanja svetega križa, ki se praznuje 14. septembra (mnogi farani za to »glavno žeganje« sploh ne vedo). Tudi v Kropi na Gorenjskem imajo žeganje dvakrat, in sicer 6. novembra na god svetega Lenarta, ki mu je posvečena farna cerkev, in prvo soboto po sveti Marjeti, ki goduje 2. julija, ko praznujejo obletnico posvetitve Kapelice, tj. podružnične cerkve Device Marije, imenujejo ga *kapeliški semenj*, starejši tudi *ta lepi semenj* oz. *ta nageljnov semenj*; tudi v Kropi je prav to drugo žeganje bolj bogato kot glavni farni praznik, v zadnjem času pa je popestrjeno tudi z različnimi kulturnimi in športnimi prireditvami s skupnim imenom *kovaški šmaren*.

Zapisovalci krajevnih govorov po Vprašalnici za SLA ne sprašujejo vedno tako, da bi dobili več različnih odgovorov na posamezno vprašanje, saj vprašalnica sama tega pravzaprav niti ne omogoča (ali pa več odgovorov na eno vprašanje navadno vsaj ni predvideno), zato so odgovori večkrat pomanjkljivi, včasih celo napačni.² Zdi se tudi, da so nekateri informatorji (ali izpraševalci) pojem *žeganje* (prvotno spomin na žegen/blagoslov cerkve) in *žegen* kot pogost izraz zanj zamenjali z *blagoslovom*, ki pa ima tudi več podpomenov (npr. prošnja za božjo naklonjenost, blagoslovljena velikonočna jedila oz. blagoslov jedil ali cvetnonedeljskega zelenja, tudi popoldansko cerkveno opravilo/večernice), najpogostejši izraz zanj pa je prav tako *žegen*.

Ker pa so bila s farnimi žeganji povezana tudi različna slavlja in shodi, se je nanje v zgodovini navezalo tudi podeželsko in mestno trgovanje – *semnji*, ki so postali del žeganj in tako še dodatno pripomogli tudi k mešanju poimenovanj za farni praznik.

V tej razpravi so prav zaradi takih prepletanj predstavljeni vsi trije pojmi (*žeganje*, *blagoslov* in *semenj*) – z željo, pojasniti vzroke prepletanj, ugotoviti izvor in motivacijo narečnih poimenovanj ter prikazati njihovo razširjenost.

² Taki so na primer naslednji odgovori, zapisani v preglednici: prvi odgovor na vpr. 210 v točki 202 (Kropa), kjer je namesto splošnega izraza za *žeganje*, ki je tu *s'mən*, zapisan natančni izraz za enega od dveh žeganj, ki se praznujeta v fari, tj. *kapêlškə smən*; odgovori na vpr. 234, kjer v točkah 4, 6 (*běšpär*), 88 (*mulítva*), 100 (*molítva*) in 117 (*māša*) ter 376 (*večërnice*), 377 (*večërnice*) in 382 (*večërnice*) namesto izraza za *blagoslov* dobimo izraz za *večernice* kot 'popoldansko cerkveno opravilo'.

2. Gradivo

V preglednici je prikazano gradivo, kakor je zapisano v zvezkovnem in listkovnem arhivu Dialektološke sekcije Inštituta za slovenski jezik Frana Ramovša ZRC SAZU v Ljubljani.³ V prvem stolpcu je zapisana številka točke iz mreže krajev za SLA, v drugem odgovori na vprašanje št. 182 *semenj*, v tretjem odgovori na vprašanje št. 210 *žegnanje* – farni praznik in v četrtem odgovori na vprašanje št. 234 *blagoslov*. Ker nekatere točke še niso zapisane, je namesto gradiva znak – (minus), kjer pa je ob številki kraja poševnica, zapisovalec zaradi različnih vzrokov ni dobil odgovora na posamezno vprašanje. Ob besedah, po katerih se je spraševalo v vprašalnici, je v gradivu včasih zapisan tudi komentar, dodatno pojasnilo ipd. – v preglednici je to zapisano v oklepaju in v zmanjšanem tisku ob narečni besedi. Če je zapisovalec zapisal več različnih besed kot odgovor na posamezno vprašanje, so te navedene ena ob drugi in med seboj ločene z vejico. Nekatere točke iz SLA so zapisane večkrat – taki različni zapisi so v preglednici zapisani vsak v svoji vrstici, a v skupnem okencu in ločeni s podpičjem. Kjer je bil kot odgovor na vprašanje št. 182 zapisan poleg imenovalnika tudi mestnik, je v preglednici za vejico zapisan tudi ta, drugi skloni pa so v oklepaju. V oglatem oklepaju [] so zapisani nerelevantni odgovori, tj. besede, ki ne označujejo pojma, po katerem se vprašuje v Vprašalnici za SLA, ampak katerega drugega, zapisanega npr. zaradi nerazumevanja vprašanja.

Odgovori na vprašanja po Vprašalnici za SLA:⁴

št. točke	182 <i>semenj</i>	210 <i>žegnanje – farni praznik</i>	234 <i>blagoslov</i>
1	ⁱ č ^a rmak; tòrščë ê ^a rmak (v Šmohoru)	žégŋ	žégŋ
2	jĕrmak	žégəŋ	žégŋ
3	jārmak, na jārmacę (kramarski in živinski)	žégəŋ, žégŋ	žégəŋ, žégŋ
4	jārmak	žégəŋ	žégəŋ [bĕšpər = večernice]
5	jārmak	žégəŋ, žégəŋ	žégəŋ
6	jārmak	žégəŋ	žégŋ [bĕšpər]
7	jĕrmak (kupčevalski sejem < Jahrmarkt)	žégəŋ	žégəŋ
8	smĕŋ, u sməŋò	smĕŋ	žĕγŋ
9	sməŋ', na sməŋ'ò	žégəŋ	žégəŋ
10	/	sə'məŋ	/
11	jārmaŋk	səməŋj	žĕhəŋ

³ O načinu in tudi pomanjkljivosti zapisov glej v: Benedik 1999, Smole 1988.

⁴ Gradivo je zapisano v različnih transkripcijah, in sicer natanko tako, kakor je zapisano v listkovni kartoteki oz. zvezkoteki – o tem glej Benedik 1999: 20–22.

št. točke	182 <i>semenj</i>	210 <i>žeganje – farni praznik</i>	234 <i>blagoslov</i>
12	səmən̄j, na səmn̄jə	səñəm̄; səmən̄j	Žé̄gə̄n (blagoslov v cerkvi, tudi popoldanska služba božja), Žč̄hən
13	jármar̄k, jármàrk	señàn, señàm	Žč̄hèn
14	–	–	–
15	səmèn ('žeganje'); jârmar̄q	semèn	žč̄hèn
16	jârmar̄q	səmëj̄n	žč̄h̄j̄
17	jârmaq	səmĩn̄	žč̄hèn
18	jârmar̄q	semĩn̄	žč̄h̄j̄
19	jârmaq, na jârmacə	žč̄hiñ̄j̄, səmëñ̄	žč̄hèn
20	/	se'mej̄	/
21	/	səñjam	/
22	–	–	–
23	–	–	–
24	jârmar̄q, žehnaïi	žč̄hnaïi	žč̄h̄j̄
25	–	–	–
26	jârmaq	sñjəm	žč̄hən
27	jârmak	žč̄hnaje	žé̄gə̄n
28	jârmaq	žč̄hnaje	žč̄h̄j̄ / žč̄j̄j̄
29	jà:рмаq	žč̄hnaje	žč̄hən
30	–	–	–
31	–	–	–
32	jõrmar̄q	sëñem	žáhən
33	sëñ'im (Jahrmarkt, Kirchttag)	sëñ'im	žč̄h̄j̄
34	–	–	–
35	–	–	–
36	/ (ni besede)	žé̄gnaje	žé̄ḡj̄
37	jõrmaq	žé̄gnaje	žé̄ḡj̄
38	jõrmark	žé̄gnaje	žé̄ḡj̄
39	jõrmark	žé̄gnaje	žé̄ḡj̄
40	sëj̄m	žé̄gnaje, līpa nedēla	žé̄ḡj̄
41	sëj̄m; jõrmak	žé̄gnaje	žé̄ḡj̄
42	jârmak	žé̄ḡj̄	žé̄gə̄n
43	së'm; jârmak	līpa ñdēla; žé̄ḡj̄	žé̄ḡj̄
44	sëj̄m	līpa nedēla, sxõt	žé̄ḡj̄
45	sëj̄əm (prostor za prodajo živine in drugih stvari)	žé̄gnaje	žé̄gə̄n
46	sëj̄m	ta līpa nedēla	žé̄ḡj̄
47	sëj̄m, səj̄m	žé̄gnaje	žé̄ḡj̄, žé̄gnaje

št.	182 točke <i>semenj</i>	210 <i>žegnanje – farni praznik</i>	234 <i>blagoslov</i>
48	səjm	lëjpa nedëla; ta lîpa nedëla	žëgɯ
49	–	–	–
50	sëjm; 'si:m	kîrfet; 'li:əpa 'nedə:la	/; 'žɛ:ɯ
51	sëjm	žëgnaje, žëgɯ	žëgɯ
52	sëjm, na sëjmu	lîpa nedëla, kîrfet	žëgɯ
53	/	sëjm	/
54	sëjm	sxât, sxôt	/
55	sëjm	kîrfet, kîrfajɛ	žëgɯ
56	mar ^t ât; jârmerk	sêgra, šent îuri, nõvɛ lëtɔ; sent pírij; sêgrə (praznik cvetja)	bɛnɛdicjôn; bɛnɛdicijôn
57	jârmark	fîëšta	binidicijûm
58	ârmærk; ârmærk	sêyra	/
59	jârmerk	sêra	banadët, žënet (inf. – JS)
60	–	–	–
61	marč ⁱ ât	sêgra	/; užëna (3. sg.)
62	marčât	sêgra	bedencijôn
63	–	–	–
64	târx	/	žéɯ
65	târx	sëñàn	žéyan
66	séjm; séjm	señém; séjm	žiéyàn
67	séñém; señém, na sáime	/ (ime svetnika); señém	žiéyàn; ž'éɯ
68	séjm	señém	ž'éɯ
69	târx	sëjm, ándɔxt	ž'éɯ
70	târx	séjm	ží ^o yàn
71	tórx	/	žieyàn
72	sòmøn	dámàč prázànk	žiéyàn
73	sòmøn, na sòmnu	žiéynajñɛ	žiéyàn
74	se'ñan	se'ñan	žè:yan
75	târx	señàn	žéhan
76	sëñàm, na sëjmu; señàm / tærx (semenj)	sëñàm; žéynàhe	žéyen
77	/	señàm	žéhøn
78	târx, fiëra	señàn	žéhan
79	târx	señàn, šàhra	žéhan
80	sèñan	señan	žé:han / žè:han
81	târx	señàn	/

št. točke	182 <i>semenj</i>	210 <i>žegnanje – farni praznik</i>	234 <i>blagoslov</i>
82	–	–	–
83	tārx, u tār̄x	sxōt, svet Terēzij̄	žēγ̄η
84	səmiñ / s̄miñ	səmiñ	žēγ̄η
85	səməñ (je tržni dan, veselica, lahko je plesni ali cerkveni)	počeščēne	svēt žēγ̄an
86	tār̄x	prāznik	žēγ̄an
87	–	–	–
88	tār̄x	žēγ̄nən'e	molitva
89	sēmeñ	sxōt	žēγ̄η
90	tār̄x	sxät	žēγ̄η
91	tār̄x	sxōt	žēγ̄η
92	səmq̄	sxät	/
93	tār̄x	/	žēγ̄η
94	tār̄x	mājnc	žīēγ̄an
95	tār̄x	səmq̄	žēγ̄η
96	tār̄x	/	žēγ̄η
97	tār̄x	nāš prāznik; šāγra; cerkvēni sxōt	/; žēγ̄an; žēγ̄n
98	tār̄x	sāmen	/
99	tār̄x	shōt	/
100	tār̄x	žīaynən'e, šāγra; /	blayoslōu, žīaynan'e; [molitva]
101	plōc	žīaynən'ə	žīayn
102	səmiñ; tār̄x; tār̄x (prekupčevanje)	po'žīayñəne	sveti žīeyan; blāyoslou; blayos'lo:u
103	səmin' / tār̄x	/	žīayn
104	s̄meñ (vāli γriēnēm u s̄meñ)	šāγra	žīeyan
105	sēmiñ	sēmin'	žīayn
106	tār̄x	sxuōt (za žegnanje nimajo izraza)	/
107	/	/	/
108	sōmən	zūələn prāznik	žīayn
109	sēmiñ; s̄mən'; səmin'	šāγra; žīeyan'e	žīayn; žīayn; žēγ̄an, blayoslōu
110	səmq̄ñ	sxōt	žīayn
111	səmin'	sviätē žīayn	blāγaslāu
112	səməñ	žīēγ̄n'en'e	blāyoslou
113	səməñ (prostor, kjer so prodajali in kupovali)	səməñ' (sviēdya Mōrtīna)	žīayn

št. točke	182 semenj	210 žeganje – farni praznik	234 blagoslov
114	'sə:məŋ' (shodi na odprtem za trgovanje)	upo'si:lo	'ziəɣən
115	səməŋ (prodaja živine)	opasilo	žičəɣən
116	səməŋ, u səmŋɕ	wəpasilo	žɛɣən
117	səmiŋ, na səmŋi; səmeŋ	opasilu, žiəɣənə	žičəɣən; [māša]
118	səmiŋ, na səmŋɕ / səmiɕ; səmiŋ (kraj, kjer se prodaja živina)	šāɣra; žičiəɣən	/; žičiəɣin; žičəɣən
119	səmuŋ	upasilu	žičəɣən
120	səmiŋ	upasilo, səmiŋ, šāɣra	/
121	səməŋ; səməŋ	fjɛra	žɛɣən
122	sāmaŋ, u sāmŋɕ	fjɛrā	žičignānā
123	sāmeŋ, u sāmŋɕ	opasilo	žičgan
124	sāmiŋ, u sāmŋɕ	opasilo	/
125	sāmiŋ, na sāmŋɕ	sāmiŋ	žičəɣən
126	sāmiŋ	sāmiŋ	žičgon
127	səməŋ, u səmŋi	opasilo, səməŋ	žičgen
128	səməŋ, u səmni	šāɣra	žičəɣən
129	səməŋ	šāɣra; žičiəɣənə	/; žičiəɣən
130	səməŋ	šāɣra	blayuslōu
131	səməŋ	šāɣra	žičəɣən
132	səmiŋ	šāɣra	žičəɣən
133	səməŋ, na səmni; səməŋ, nə səmŋi	žičiəɣənɛ, šāɣra	blagoslōu; žičəɣən
134	səməŋ	sxōt	žičəɣən
135	səmiŋ	wəpasilo	žičɣu
136	'sə:men' / 'sə:mən' (kjer prodajajo in kupujejo pridelke, živino, izdelke)	uapa'si:lo	'žičəɣən
137	səmeŋ	prāznek, prāznik	žičgen
138	səməŋ (kjer se prodaja živina)	uəpasilo	žičəɣən
139	səmiŋ	wəpasilu	žičəɣən
140	səməŋ	opasilo	žičəɣən
141	səməŋ	žičəɣnə	žičɣu
142	səməŋ	uəpasilu, žičiəɣənɛ	žičəɣən
143	səməŋ	upasilu	žičɣu
144	səməŋ	sxuōt, pətrəncil	žičəɣən
145	səməŋ, u səmŋi	sxʷət	blayoslōu, žičəɣən
146	səməŋ, na səmŋɕ	sxuōt	žičəɣən, blayaslōu
147	səməŋ	sxʷət	žičəɣən

št.	182	210	234
točke	<i>semenj</i>	<i>žeganje – farni praznik</i>	<i>blagoslov</i>
148	səmiń, səməŋ'	sxuāt; sxuōt	žīəɣən; blayoslōu
149	səməŋ'; səməŋ	sxuāt, vapastīfu; vapasiŋu	blayaslōu
150	səməŋ, ɥ səmńj	wapasiŋu	žīɣɥ
151	səmiń, u səmńj	sxuōt	žīɣɥ
152	səmjń	'opasiŋu	blayoslōu
153	samāń, ɥ samńi	opasiŋo	/
154	sōmjń'	sxuōt	žīɣɥ
155	sōmɛŋ; sōmɛŋ' (kjer prodajajo živino); 'so:məń (prostor in čas, ko se je prodajalo živino, orodje, blago)	/; sxuōt; s'xuɑ:t	žīɣɥ; žīəɣən; 'žīəɣən
156	–	–	–
157	səməŋ, ɥ səmńj	opasiŋu	/
158	šɛmɥ, na šɛmnu; šɛməŋ (cerkveni semenj, kjer prodajajo kramo)	'še:məŋ	ž'īɣɥɥ; zɛgɛŋ
159	šɛməŋ	žīɛɣnaɣna	žīɛɣɥ
160	šɛməŋ	žīɛgnaɣna	/
161	səməŋ; səməɥ	žīɛɣnaɣne; sxād	ž'īɣɥɥ; žīɛɣɥ
162	sōmɥ	sxōt, sōmɥ	blayoslōu
163	tōrx; səməɥ	sxōt, sxāt	ž'īɣɥɥ
164	səməɥ, u səməɥ	səməɥ, sxāt	/
165	səməɥ, na səmnu	səməɥ	ž'īɣɥɥ
166	sōmɥ; sōmɥ	sōmɥ; žīɛɣnaɣne	ž'īɣɥɥ; žīɛɣɥ
167	–	–	–
168	sōjim	sōjim	žīɣɥɥ
169	sāmn; sāmɥ	štrūkleɥc; žɛɣnaɣne	žīɣɥ; žīɣɥ, žɛɣɥ
170	sējim, sāmɥ; sāmɥ, sāmaj	sāmɥ; /	žīɣɥɥ; žīəɣɥ
171	sāmajń	sāmajń	žɛɣɥ
172	sōmaj	ta širōka neđɛla	žɛɣɥ
173	u səmi	žɛɣnaɣe	žɛɣɥ
174	sējim	žīɛɣneɣne	žīɛɣən
175	sējɥ	žɛɣnaɣe	žɛɣɥ
176	sé:jɥ	báb, žɛɣnaja (ml.)	žé:ɣɥ
177	sējim	žɛɣnaɣe	žɛɣɥ

št. točke	182 <i>semenj</i>	210 <i>žegnanje – farni praznik</i>	234 <i>blagoslov</i>
178	sājm, sējm, bap (ta dan se praznuje god svetnika, kateremu je posvečena vaška cerkev)	žičynajne	blayos'lou, žičyn
179	'sejm	žičynajne	blayos'lou, žičyn
180	sējm	sējm	žičyn
181	–	–	–
182	sējm (žegnanje, sejem)	žičynajne, sējm	žičyn
183	sējm	sējm	žičyn
184	sāmn (žegnanje ali živinski sejem)	sāmn	žčyn
185	sēm̄n	sēm̄n	žčyn
186	səm̄n	səm̄n	žčyn
187	səm̄n; sm̄n	sēm̄n; žčyn	žčyn; žčyn
188	sām̄n, na sām̄n	sām̄n	žčyn
189	səm̄n (semenj in žegnanje)	/	žčyn
190	sm̄n	sm̄n	žčyn
191	sm̄n, na sām̄n	sm̄n, sm̄na (nedelja), žčyn;	žčyn; žčyn
192	sm̄n	sm̄n	žčyn
193	sm̄n	žčyn, na žčynsko nedélo	žčyn
194	sēm̄n	žčyn, sēm̄n	žčyn
195	sm̄n (tudi zaničljivo)	žčyn	žčyn
196	sm̄n, na sām̄n	sm̄n	žčyn
197	sm̄n, žčyn	/	blayos'lou, žčyn
198	sm̄n (a – živinsk, b – krāmarsk (oba na farnega patrona in na dan posvečenja cerkve))	sm̄n; žčynska nedéla	žčyn
199	sm̄n, na sām̄n/sām̄n	žčyn	žčyn
200	sm̄n	sm̄n, žčyn, žčyn	žčyn
201	sm̄n	žčyn	žčyn
202	sm̄n; s'm̄n (na s'm̄n = T ed.)	kapēlšk̄ sm̄n; s'm̄n (u s'm̄n = T ed.)	žčyn; žčyn
203	sm̄n	žčyn	žčyn
204	sm̄n (žegnanje in semenj)	sm̄n	žčyn
205	sm̄n	žčyn	/
206	sm̄n (za živino, tržni dan, žegnanje)	sm̄n, žčynska nedéla	žčyn
207	sm̄n, na sām̄n	žčyn, sm̄n	žčyn

št.	182	210	234
točke	<i>semenj</i>	<i>žegnanje – farni praznik</i>	<i>blagoslov</i>
208	smôn, na smônð; smøn	smôn; smøn	žéγn; žéγøn
209	smôn	smôn	žéγøn
210	smøn	žéγnanę	žéγøn
211	smøn, na smônð	smøn, sëmøn	žéγøn
212	smôn	smôn, žéγnanę	žéγøn
213	s'møn (a – žví:nsk (za živino), b – krá:marsk (za orodje, blago, igrače, sladkarije))	tə ɣlá:vøn s'møn (ko je bila cerkev posvečena), tə mà:ɥ s'møn / tə mà:ɥ upraví:ɥ (ko je god cerkvenih patronov Petra in Pavla)	žé:γøn
214	sëmøn	žéγneinę	žéγøn
215	smøn	žéγnane	žéγøn
216	smøn	žéγnaïne	žéγøn
217	smøn (prodaja živine)	smøn, žéγnaïne	žéγøn
218	smò:n	smá:jna, žé:γnane	bləγuslò:ɥ
219	smøn	žéγnaïne	žéγɥ
220	sêim	žéγnaïne	žêγɥ
221	sêim	žéγnaïne	žêγn
222	sêim (Markt)	žéγnaïne	žéγøn
223	sễm	žéγnaïne	žêγɥ
224	səm̃en, na sễm	žéγnaïne, bõp	ž'êγøn
225	sễmi	žêgnaiïne	ž'êγɥ
226	sễm	žêgnaiïne	ž'î'gɥ
227	sễm / *sãmi	žêgnaiïne	žêgɥ
228	səm̃êj, na sejmð	žéγnaïa	žéγøn
229	səm̃êj (za živino)	žéγnaïa	žéγøn
230	smøn (kjer prodajajo živino), séjøm (priređitev)	ž'êgnaiïne	ž'êgøn
231	sïmjñ	ž'êgneinę	ž'êgøn
232	səm̃øn, na sëm̃nð	žêgnaiïne	ž'êgɥ
233	səm̃in	ž'êgnaiïne	ž'êgøn, blagoslõɥ
234	səm̃in, na sëm̃nð / sejm̃ę; səm̃in	ž'êγnaïne; ž'îgnaïne, štrúklj	ž'êγøn; ž'îgøn
235	səm̃in	ž'êgnaiïne	blagoslãɥ
236	səm̃in, ɥ sáimj, ɥ simj	ž'êgnaiïne	ž'êgøn
237	səm̃i, u sëm̃nð	ž'êγnaïne	ž'êγɥ
238	səm̃ón, sëm̃in	ž'îgnaïne	ž'îgøn
239	səm̃ðin	ž'êgneinę	ž'êgøn
240	sïmðj, sïmnj, (tudi) sjiðm, na sïmj	ž'êgnaiïne, kamárjeva	ž'êgøn

št.	182 <i>semenj</i>	210 <i>žegnanje – farni praznik</i>	234 <i>blagoslov</i>
241	səmǎj̄ (trg za živino in različno robo)	žiegnaj̄a	žiegøn (danes prodira blagoslov, sicer pa se pomensko malo ločita)
242	səmīn, ū səmj̄	žiegnaj̄e	žiegnøn
243	səmī	žiegnaj̄e	žiegøn
244	simīn / smīn (prodajanje živine)	žiegnaj̄ne	žiegnøn
245	səmīn, nę səmnǎ	žiegnaj̄ne	žiegnøn
246	səmī	žiegnaj̄e	žiegnøn
247	simīn; səmǎn	žiegnaj̄ne	žiegnøn
248	səmīn	žiegnaj̄ne	žiegnøn
249	sǎmǎn	žiegnaj̄ne	blagoslǒŭ, žiegøn
250	səmǎn	žiegnaj̄ne	žiegøn
251	səmǎn (star. səmī)	žiegnaj̄e	žiegnøn
252	/	žiegnaj̄e, žiegnaj̄e	/
253	səmǎj̄, na səjm̄j̄	žiegnaj̄e	žiegøn
254	səmǎj̄, na səjm̄ǎ	žiegnaj̄e	žiegøn
255	səmǎj̄	žiegnaj̄e	žiegnøn
256	səmī (nekajkrat na leto)	žiegnaj̄e	žiegnøn
257	səmī	žiegnaj̄e	žiegnøn
258	səmī (nekajkrat na leto; prenesen pomen – nemir)	žiegnaj̄ne, žiegnaj̄ne	žiegnøn
259	səmī	žiegnaj̄e	žiegøn
260	səmī (preneseno tudi za nemir in nered)	žiegnaj̄e	žiegnøn
261	səmī (trgovina na prostem)	žiegnaj̄e	žiegnøn
262	səmǎj̄; smǎ:	žiegnaj̄e; žiegnaj̄e	blagoslǒŭ; žiegøn
263	səmī (nekajkrat na leto)	žiegnaj̄e	žiegnøn (tudi jedila v veliki noči)
264	səmī (prodaja ali nakup živine)	žiegnaj̄e	žiegnøn
265	səmī, na səmj̄	žiegnaj̄e	žiegøn
266	səmī (preneseno tudi nemir, nered)	žiegnaj̄e	žiegnøn
267	səmǎj̄ (nekajkrat na leto, vsako tretjo soboto za goveda, vsak prvi četrtrek za prašiče); səmīca	žiegnaj̄e	žiegnøn
268	semī (dan, ko je naprodaj živina)	žiegnaj̄e	blagoslǎŭ
269	səmǎn, séj̄ǎm (živinski semenj)	žiegnaj̄e	žiegnøn, blagoslǒŭ
270	səmī:	žiegnaj̄e	blagoslǒ:ŭ, žiegnøn
271	səmīj̄, səmǎn (živinski)	žiegnaj̄e	žiegøn

št.	182	210	234
točke	<i>semenj</i>	<i>žeganje – farni praznik</i>	<i>blagoslov</i>
272	–	–	–
273	səmən, na sójmi	žǰégnajne	blaguslòu, žǰégøn
274	səmij	žǰégnajc	žǰégøn
275	–	–	–
276	sá:jəm (kjer prodajajo)	ží:gnaje	blagus'lou
277	sājəm	žígnaje	žǰgøn
278	'se:jəm	'žǰégnaje, 'žǰégnane	blagus'laʉ, 'žǰégøn
279	sējmon, na sējmnę	žǰəgnajni, žǰəgnajnę	žǰəgøn
280	–	–	–
281	sājman	proščėjni	/
282	sājman	[vêlka maša] proščę:n'e**	žęgǰn
283	'sę:jnom	'že:gnańe	'že:gęn
284	sějem	žęgnan'e	blāgoslōf
285	sájem	proščėjnĳe	žęgǰ, blāgósłōf
286	sájem	proščęńe	žęgǰ
287	sónəm	žęgnajne	/
288	sójəm, sójmen	žęgnajne	blāgosłōf, žęgn
289	sónəm, f sónmę	žęgnańe	žęgǰ
290	sǎńe	proščęńe	žęgǰ
291	sǎjəm	proščęńe; proščęńe	blāgosłōv, blāgosłou
292	sǎńe, f sǎńu	žęgnańe	žęgøn
293	səmən, f səmnę	žęgnine	žǰgǰ
294	sǎńəm	žęgnańe	žęgøn
295	səmən	žęgnajne	blāgosłōf
296	sėjmen	žęgnajne	žęgøn
297	sējm (tržnice)	žǰəgnajc	žǰəgøn
298	'se:jm	'žǰégnaje	'žǰégn
299	–	–	–
300	sējim, na sėjmi	žǰégnaje, žǰégnanska nędęjla, žǰégnanska	žǰégn
301	sējim	žǰǰgnajc	žǰégn
302	sējim, semíše	žǰégnajc	žǰégn, žęgnāwaje
303	sējim	lāpa nedājle	/
304	sējim, na sėjmi	(Besede žeganje ne poznajo.)	žǰégn
305	sējim, na sėjmi	žǰəgnajnę	blāgosłōv, žǰəgøn
306	sējim, na sėjmi	žǰégnajc	žǰégn
307	–	–	–
308	sājim	žęgnajǎ, žęgøn	blāgosłou, žęgøn
309	–	–	–
310	sēm	žǰgnanje, žǰgnanje	blāgosłōv, žǰgøn

št.	182	210	234
točke	<i>semenj</i>	<i>žegnanje – farni praznik</i>	<i>blagoslov</i>
311	sēm	žēgnañe	žēgṇ
312	sēm	lēpa nedēl'a	žēgṇ
313	sēm	žēgṇ	žēgṇ
314	'sa:jm	/	blagos'lo:u, blagos'luo:u; žēgṇ
315	sâjm (prodaja, prekupčevanje z živino)	lēpa nedēla	žīēgṇ
316	sējim	lēpa nedēla	ž'ēgṇ, žēgṇ
317	sējim; sējim (prodajanje živine in izdelkov)	žēynajne; žēgnajne	žēγṇ; blagoslōu, žēgn
318	na sēm (na sēm žēne, T ed.)	žēgnajne	ž'ēgṇ
319	sējim	žēgnaje	žēgṇ
320	sējim	žēgnaję	žīgəṇ
321	sējim	lēpa nedēla, žēgnane	žēgṇ
322	sējim (prodajanje)	/	žēgṇ
323	sējim	lējpa nęd'ēla	žīēgṇ
324	sējim (a – semenj, b – nered)	žēgnaje	žēgṇ
325	sējim	žēgnaje	/
326	siēm	šentlēnarska nedēla, šentjernejska nedēla	žēgṇ
327	sējim, sâjm	žīēgnaīe, žēignaiē, žāignaiē	ž'ēgṇ, žēign
328	sējim / siēm	žēgnaje	žēgn
329	sējim	žēignaję	ž'ēgṇ
330	–	–	–
331	sīemi (prireditve), semīše (prostor)	žēignajne	žēign
332	sējem (na sejmu se kupuje in prodaja različno blago)	lēpa nedēla	žēgṇ
333	sēm; sēte	žāignajne	žāign
334	sīemen; sīeje	žēgnaje	blagoslōu, žēgṇ
335	sējem	žēignajne	ž'ēign, blagoslōu
336	siējem	žēignajne	ž'ēign
337	sēję, na sēję	žēgnaje	žēgṇ
338	siējem (prostor, kjer prodajajo živino)	žēignajne, ĩernējovo	ž'ēign
339	sējim (Križof, Andrāšuf)	žēgnajne, Ruokovo	žegnajne
340	sējem	/	žēgṇ
341	sjējem	žāgnañe	žīgṇ
342	sīejem	(ni znano)	žēgṇ

št.	182	210	234
točke	semenj	žeganje – farni praznik	blagoslov
343	siĕjem	žĕgnaje	žĕgŋ
344	/	Antônowa nedĕla	žĕgŋ
345	sâjem	'že:gnaje	žĕgŋ
346	sâjam	/	blagoslôf
347	sâjm (rabi se tudi preneseno)	Mixûlewa nedĕla; žĕgnaje	/; žĕgen
348	sĕjŋ	žĕgnaje	žĕgŋ
349	–	–	–
350	sĕjm	žĕgnajĕ	žĕgn
351	sĕm (kjer se prodaja živina)	žĕgnejska nedĕla, prušĕiĕ	žĕgŋ
352	sĕjm	lĕjpa nedĭla	žĭgŋ
353	siĕm, siĕmi	žĭgn	žĭgn
354	s'ĕn	žĭgnaĭĕ	žĭgŋ
355	–	–	–
356	sĕjm / sĕjem	žĭgnaje; žĭgnaĭĕ	žĭgŋ
357	sâjm	sxât, kîrfaĭĕ	žĕgŋ
358	sĕjem	žĭĕgnaĭĕ	žĭĕgŋ
359	sĕjem	žĭegnaĭĕ	žĭĕgŋ
360	'se:ĭm, 'se:jem	s'xa:t	'že:gŋ
361	–	–	–
362	jârmek; sâjem	žĕgnaĭĕ, kûngoška nedĭla	žĕgŋ, žĭgŋ
363	sĕjem / *jârmĕk	ûlgovo, ûlgova nedĕla, šŋtûlska nedĭĕla	žĕgŋ
364	'se:jem (prodaja živine na doloĕenem zbirališĕu, zbirališĕe samo)	'žâ:gnaĭĕ, šež'ni:ca	'žâ:gŋ
365	'se:jem	'žĭe:gnaĭĕ	'žĭe:gŋ
366	sĕjen, na sĕjmĕ	žĕgnaĭĕ	/
367	pom'la:dnj 'se:jem	'žegnaĭĕ	'žegen
368	sĕjĕn, (na) sĕjmĭ	žĕgnâvaĭĕ	žĕgĕn
369	'se:jem	'žâ:gnaĭĕ	'žâ:gem
370	sĕjĕn; sĕjĕ; sĕjĕn	kîrfaĭĕ, žĕgnaĭĕ; žĕgnaĭĕ	žĕgĕn
371	sâjen	žâgnaje	žâgen
372	sĕjĕn	žĕgnaĭĕ	žĕgĕn
373	sĕjĕ (žĭvinski semenj)	žĕgnaĭĕ	blâgoslof
374	sĕjĕn	žĕgnaĭĕ	žĕgĕn
375	sĕjem/-n	prošĕĕĭĕ	blâgoslof
376	sĕjĕ, na sĕjĭ	žĕgnaĭĕ, kîrfaĭĕ (starinsko)	[vĕĕĕrnĭĕ (nauk)]
377	sĕjĕn, na sĕjmĭ	žĕgnaĭĕ, prošĕĕĭĕ	žĕgĕn [vĕĕĕrnĭĕ]

št. točke	182 <i>semenj</i>	210 <i>žegnanje – farni praznik</i>	234 <i>blagoslov</i>
378	'sɛ:je, s'vi:nsko 'sɛ:je (vsaka 1. sreda v mesecu, ko se prodajajo prašiči na Ptuju), Kat're:no 'sɛ:je (sejem na Ptuju na Katarino, kjer se prodaja krama)	'žɛ:gnaje	'žɛ:gen (blagoslov)
379	sɛjɕn	žãgnajɕ	žãgen
380	sɛje, živínsko sɛje (kjer prodajajo živino)	žãgnaje	žãgen
381	sɛjɕn	žɛgnajɕ	žɛgen
382	sɛjɕn / sɛjɕm, na sɛjɕmɪ	prošɕɛjɕ, žɛgnajɕ; svɛtɛk, svɛtki	[veɕɛrnice] žɛgen
383	–	–	–
384	–	–	–
385	sɛjem (za živãt)	žɛgnaje	žɛgn
386	sɛjɕn; sɛjem, žɛgnaje	žɛgnajɛ, žɛgen; žegnãvaje	žɛgen; blãgoslof
387	–	–	–
388	sɛn'ɛ; sɛne (prodajajo živino in izdelke domače obrti)	prɔuškã; prošɕɛjɛne	blãguslɔf; blãgoslof
389	sɛnɕ	prošɕɛne	blãgoslɔf
390	sãne; sɛnɕ	prošɕɛnɕ	blãgoslɔf
391	sɛne (kjer prodajajo živino, orodje, obrt. izdelke)	prošɕɛne	blãgoslof
392	sãne, f sãnu; sɛnɕ, sɛnɕ; sãne, nã seńi	pruškɛnɕ; pruščɛne	blagúslɔf; žãgen
393	sãmɔn, f sãmng; sãnã, (na) sãnɪ	pruščɛn'ã	blaguslɔf
394	sãnɔm, f sãnɔm (T ed.); sɛnɕ (n > ɪ)	pruščɛnɕ	blagúslɔf
395	sãmɔn; sãje	pruščijɛje	žãgen
396	sɛjɕmen; sɛjɕ, (na) sɛjɕɪ	pruščɛjɕ	blagúslɔf, blãgúslɔf
397	'sɛ:n'ɛ, 'bu:ɕa (semenj ob praznikih)	'fa:rɛɕ s'vɛ:jtek	žeg'n'a:van'ɛ
398	sɛne, na sɛnɕ	bũɕa	blãgoslof
399	sɛn'ɛ (živínsko), drɔvno sɛn'ɛ (kramarsko)	žɛgnan'ɛ	blagoslɔf
400	sɛne, na sɛnɕ	/	/
401	–	–	–

št.	182	210	234
točke	<i>semenj</i>	<i>žeganje – farni praznik</i>	<i>blagoslov</i>
402	'sä:n̩e (prostor, kjer se prodaja, tudi živina)	'žä:g̩nä̩e	b'l̩ä:goslof
403	s̩e̩na	prošč̩e̩na	bl̩ägoslof
404	s̩e̩n̩e (kjer prodajajo posodo, obleko, živino)	bü̩ča	blagosl̩öf

** Podatek je iz gradiva za Kostelski slovar, ki ga hrani Inštitut za slovenski jezik Frana Ramovša ZRC SAZU Ljubljana. Beseda se tu rabi v pomenu 'praznovanje godu zavetnika cerkve' in je v gradivu ponazorjena s primerom: »Na 'ja:kól'c je pröš'č̩e:n̩c va 'Ba:nök̩c.«

3. Razširjenost poimenovanj in njihova motivacija

3.1. Semenj⁶

Vprašanje št. 182 *semenj* ima v Vprašalnici za SLA v oklepaju napotek, da je treba besedi določiti pomen – večina zapisovalcev pa je samo zapisala narečno besedo, ne da bi natančneje določila še njen pomen. Iz gradiva je razvidno, da so zapisovalci in informatorji besedo *semenj* razumeli predvsem v pomenu, ki ga SSKJ ob geslu *sejem* razlaga kot 'prireditev na določenem mestu in ob določenem

⁶ SSKJ lekseme, ki so zapisani kot odgovor na vpr. 182, pojasnjuje takole:

sem̩enj -m̩njà in s̩em̩enj -m̩nja [s̩əm] m (ə ä; ə) **1.** *sejem*: v trgu je semenj; iti na semenj, nar. v semenj; kupiti vola na semnju; spomladanski semenj / prodajati po semnjih / živinski semenj • ekspr. pred hišo je cel semenj *velik hrup, trušč*; star. zbralo se je ljudi za dober semenj veliko; če imajo otroci denar, imajo kramarji semenj **2.** star. *darilo, spominek s sejma*: prinesel ji je semenj / vprašala ga je, kaj ji je kupil za semenj

s̩e̩jem -jma m (é) *prireditev na določenem mestu in ob določenem času, na kateri se prodaja in kupuje raznovrstno blago*: v mestu bo sejem; sejmi so bili tam ob sredah; iti na sejem; kupiti na sejmu; letni, tedenski sejem; novoletni sejem; v razredu je bilo živahno kot na sejmu / suho robo je prodajal po sejmih / avtomobilski, smučarski, živinski sejem • ekspr. kakšen sejem pa imate tu *zakaj delate tak hrup, trušč*; ekspr. babji sejem *hrupen ženski klepet; prireditev, na kateri se razstavlja določeno blago in sklepajo pogodbe o nakupu, prodaji*: prirediti sejem; na sejmu razstavljajo domača in tuja podjetja; mednarodni sejem / graški, kranjski sejem; knjižni sejem je bil dobro obiskan; tradicionalni vinski sejem; sejem elektronike

sejmišče -a s (i) *kraj, prostor, kjer je, poteka sejem*: sejmišče je bilo pred cerkvijo; hodil je po sejmišču in iskal dobro blago / živinsko sejmišče; sejmišče rabljenih avtomobilov; pren., ekspr. literarno sejmišče

tr̩g -a m (f r̩) **1.** *navadno odprt prostor, kjer se prodaja in kupuje raznovrstno blago, zlasti živila*: trg je dobro založen; iti po solato na trg; na trgu prodajati sadje, zelenjavo; stojnice na trgu / boljši trg *na katerem se prodajajo navadno rabljenje stvari*; zelenjavni, živilski trg / ribji trg *ribja tržnica; odprt prostor, obdan s stavbami, primeren za sestajanje, zbiranje ljudi*: trg se je začel polniti; na trgu se je zbralo več tisoč ljudi; ulice in trgi / hiše na trgu; Trg revolucije

pl̩ac pl̩áca m (ä á) nižje pog. **1.** *prostor, kraj*: poznal je plac, kjer raste veliko gob / daj mi malo placa **2.** trg, zlasti živilski: kupiti na placu

času, na kateri se prodaja in kupuje raznovrstno blago⁷, vendar pa nekateri zapisani odgovori dajejo slutiti, da je izpraševalec z narobe zastavljenim vprašanjem morda vplival na informatorja ali pa se v krajevnem govoru ob narečni besedi pod vplivom knjižnega jezika uveljavlja tudi ena od obeh knjižnih različic leksema *semenj/sejem* (v nekaterih točkah, ki so po vprašalnici za SLA zapisane večkrat, pa so različni zapisovalci zapisali različne odgovore, npr. za točke 170, 333, 334, 393, 395, 396). Da imata različici *sejem* in *semenj* lahko različen pomen, kaže le zapis za točko 230 (*smən* 'kjer prodajajo živino', *sėjəm* 'prireditev'), a tudi nekateri gorenjski informatorji (Gorica pri Radovljici) so avtorici članka zagotovili, da imata besedi različen pomen: *semenj* pomeni izključno 'žegnanje (farni praznik)', *sejem* pa 'prireditev, kjer se trguje'. Ker pa gre etimološko za isti leksem, so vse narečne različice leksema (*semenj*, *sejem*, *senjam*, *semi*, *sem*, *semel*, *smi* ...) kartografirane z istim znakom, le različici *senje*, *seje*, ki se tudi oblikoslovno razlikujeta od drugih (sta srednjega, ne moškega spola), sta kartografirani z drugim podznakom.

Leksemi *sejmišče*, *trg* in *plac* (iz nem. der Platz 'trg') v narečjih poimenujejo tako 'prireditev' kot 'odprt prostor, kjer se trguje'. Leksemov *jarmark*, *sejmica*, *markat* SSKJ ne navaja. Beseda *sejmica* je pomanjševalnica, ki ima v podstavi besedo *sejem*. *Jarmark* in *markat* sta leksema, ki imata v podstavi besedo *market*, ki je v slovenščino prevzeta iz latinščine in pomeni 'trg, nakupovanje'. Prav leksem *jarmark* (iz nem. Jahrmarkt 'letni sejem') pa morda kaže tudi na zvezo med tržnim sejmom in žegnanjem, ki se v posameznih farah običajno praznuje enkrat letno kot praznik dedikacije ali patrocinijsa, saj je bilo v preteklosti to predvsem na podeželju najprimernejša priložnost ne le za sodne in upravne zборе, ampak predvsem za trgovsko menjavo in tudi za zabavo povezano druženje ljudi (kar je nenazadnje značilnost tudi sodobnih velikih sejmov, npr. Gorenjskega sejma v Kranju, Šuštarške nedelje na angelsko nedeljo, tj. prvo nedeljo v septembru, v Trziču na Gorenjskem).

Komentarji zapisovalcev v oklepajih opozarjajo na to, da se je na semnjih prodajala (se prodaja) predvsem živina, pa tudi pridelki, orodje, obrtni izdelki in različno kramarsko blago. Komentar ob točki 85 opozarja, da je *semenj* ne le tržni dan, ampak je z njim povezana tudi veselica s plesom, opozarja pa še na povezavo s cerkvenim praznikom. Tudi komentar ob točkah 178, 182, 184, 189, 198, 204, 206 (vseh sedem točk je na Gorenjskem) in 397 poudarja povezanost (živinskega) semnja s farnim praznikom, čeprav so živinski sejmi posebno v večjih krajih lahko

⁷ Etimološko tu ne gre za dva različna leksema (Kuret: 1989/II: 569, navaja Šašla: »Po njegovem izvira ime iz semnjā, rodbina, ne pa – v nasprotju z mnenjem slavistov – iz sanam, sestanam se. /.../ Šašel domneva tudi neko skupnost med semnjem in srbsko (bolje: južnoslovansko) ,krstno slavo' /.../«, ampak za enega. Snoj 1997: 558 razlaga, da beseda *sėjəm* -jma m /.../ tudi seměnj /.../ izhaja iz psl. *sънѣтъ 'zbiranje, shod', to pa iz *sън- 'skupaj' in *(j)ęti 'vzeti'. »Slovenska različica seměnj je po premetu nastala iz *senjěm; različica sėjəm, star. sejěm pa /.../ ali pod vplivom refleksov primerov tipa *zajьmъ ali po disimilaciji n – m > j – m /.../« Glej tudi Bezljaj 1995: 224 in Ramovš 1924: 92.

tudi večkrat letno (npr. točka 267: *səmëj* – nekajkrat na leto, vsako tretjo soboto za goveda, vsak prvi četrtek za prašiče; točka 378: 'sę:je – s'vi:nsko 'sę:je, vsaka 1. sredi v mesecu, ko se prodajajo prašiči na Ptuj). Nekateri zapisovalci so zapisali tudi besedno zvezo, v katere levem pridevniškem prilastku ob jedrnem leksemu *sejem* je osebno lastno ime svetnika, na katerega god se prireja semenj (*sēijm* – Križof, Andračuf (339), Katře:no 'sę:je (378)).

Zanimiv je tudi pomenski prenos s prvotnega pomena leksema *sejem* oz. *semenj* na pomen 'nemir, nered', na kar so opozorili nekateri zapisovalci (npr. točke 258, 260, 266, 324). V etnološki literaturi (npr. Vilfan 1945) je mogoče najti podatke o tem, da so bila žegnanja in z njimi združeno trgovanje in plesi s točenjem alkohola tudi povod različnih nemirov in je bila zato naloga deželске gosposke ob letnih sejmih v mestih zagotoviti praznični oz. tržni mir, tj. strožjo kazenskopravno zaščito življenja udeležencev in z njim povezano varovanje in straženje.

Semenj ima v slovenskih narečjih torej vsaj tri pomene: 1. sejem, živinski sejem (oba lahko vezana na žegnanje), 2. odprt prostor za trgovanje in 3. nemir.

Za pojem *semenj* kot 'prireditev na določenem mestu in ob določenem času, na kateri se prodaja in kupuje raznovrstno blago' je v osrednjeslovenskih narečjih najpogostejši leksem *semenj* oz. njegove različice ter izpeljanke in besedne zveze s tem leksemom v besedotvorni podstavi ali jedru. V severnih, predvsem koroških narečjih je običajen leksem *jarmark*, na zahodu (Rezija, Ter) iz romanskih jezikov prevzeti leksem *markat*, ki je v slovenščino prevzeta preko sodobnih evropskih jezikov (npr. nem. der Markt, ital. mercato) iz latinščine, kjer pomeni 'trg, nakupovanje' in v večini severnoprimorskih govorov slovanski leksem *trg*. Redko se ob slovenskem leksemu rabi še kak prevzeti izraz, npr. *plac* (točka 101) (iz nem. der Platz 'trg'), *fjera* (točka 78) (iz ital. fiera 'sejem'), *buča* (iz madž. bucsu 'žegnanje, proščenje') za praznični semenj v prekmurskem narečju (točka 397).

3.2. Žegnanje (farni praznik)⁸

Za pojem *žegnanje* so v slovenskih narečjih v rabi različni izrazi – o velikem

⁸ SSKJ lekseme, ki so zapisani kot odgovor na vpr. 210, pojasnjuje takole:

žégnanje -a s (ě) v krščanskem okolju *praznovanje godu zavetnika cerkve*: v nedeljo bo žegnanje / iti na žegnanje

žégnanjski -a -o prid. (ě) *nanašajoč se na žegnanje*: žegnanjske jedi / žegnanjski semenj

* rel. žegnanjska nedelja *tretja nedelja v oktobru, na katero se praznuje spomin na posvetitev cerkva; nedelja, ko se slovesno praznuje god zavetnika cerkve*

nedélja -e ž (ě) *sedmi dan v tednu, namenjen zlasti oddihu*: jutri bo nedelja /.../ • nar. lepa nedelja *žegnanje, proščenje*;

šágra -e ž (â) nar. zahodno *žegnanje, proščenje*: v nedeljo bo šagra • nar. zahodno prirediti šagro *zabavno prireditev, veselico*

shòd shóda in shóda m (ò ó, ó) 2. nar. *žegnanje, proščenje*: shod na Sveti gori bo v nedeljo / cerkveni shod

fěšta -e ž (ě) nar. zahodno *praznik*: na fešto je trgovina zaprta; *praznovanje*: udeležiti se fešte

bogastvu tega izrazja priča skoraj 40 različnih leksemov (enobesednih in izpeljank iz njih ter besednih zvez), ki jih je mogoče razvrstiti v več pomenskih sklopov:

– praznik v najširšem pomenu (do leta 1642 je bilo žeganje kot obletnica posvečenja cerkva uvrščeno med zapovedane praznike, verniki pa se tovrstnim praznovanjem niso odrekli niti po preložitvi Jožefa II. vseh dedikacij na skupen dan meseca oktobra in so začeli slovesneje obhajati patrocinije,⁹ a tudi praznovanja dedikacije svoje farne cerkve niso vedno opustili, iz različnih etnoloških raziskav pa je mogoče ugotoviti, da žeganje med verniki še vedno pomeni enega največjih domačih praznikov): *praznik, domači praznik, naš praznik, ta izvoljeni praznik in fešta* (iz ital. festa 'praznik, slavnost, god');

– praznik blagoslova/posvetitve farne cerkve (dedikacije): *žegen, sveti žegen, žeganje, žegnavanje* (vse z izposojenko žegen iz nem. der Segen 'blagoslov' v podstavi) in *kirfet, kirfaje* (iz nem. Kirchtag 'dan cerkve' oz. bavarsko-avstrijskega Kirchweihe 'praznik posvečenja cerkve') ter *buča* (izposojenka iz madž. bucsu 'žeganje, proščenje') in *šagra*¹⁰ z različicama *segra, sera* (iz ital. sagra 'obletnica posvetitve cerkve');

– god svetnika, ki je farni zavetnik (patrocinij): *svetek, farni svetek in svetki*, ki imajo v besedotvorni podstavi izraz svet 'posvečen, svetniški', psl. *svęťb 'svet',¹¹ ter posamostaljeni pridevnik iz *svetniškega imena* (npr. Jernejevo, Rokovo), *svetniško ime* (npr. sveti Terezij, Šežnica ...) in občno ime *patroncil*, prevzeto iz latinščine;

svétek -tka m (é) **1.** star. *praznik*: nedelje in svetke preživlja doma; vsaj ob svetkih jim kruha ni manjkalo / ljudski svetek

počaščénje -a s (é) knjiž., redko *počastitev*: biti vreden počaščenja; proslava v počaščenje praznika

(**počastíti** -im dov., počástil (ī i) **2.** rel. *izkazati čast z molitvami, obredi*: počastiti Marijo) **opasilo** -a s (i) nar. zahodno *žeganje, proščenje*: v nedeljo bo opasilo • nar. zahodno opasilo sveč okoli stebra *pas*

patrocinij -a m (i) rel. *žeganje, proščenje*: obhajati patrocinij // *posvečenost cerkve kakemu svetniku*: patrocinij sv. Martina

proščénje -a s (é) v krščanskem okolju *praznovanje godu zavetnika cerkve*: v nedeljo bo pri podružnični cerkvi proščenje / iti na proščenje

prôšnji -a -e prid. (ó) knjiž. *nanašajoč se na prošnjo*: narediti več prošnjih poti po uradih * rel. prošnji dnevi *trije dnevi pred vnebohodom*; prošnja procesija *procesija, navadno za dobro letino, 25. aprila in na prošnje dneve*

maša -e ž (á) **1.** rel. *glavni verski obred, ki ga opravlja duhovnik pri oltarju*: mašo bo opravil župnik /.../* pog. dati za mašo *dati honorar za mašo, ki naj jo opravi duhovnik po plačnikovem namenu*; nar. mala maša *praznik Marijinega rojstva 8. septembra; mali šmaren*; nar. velika maša *praznik Marijinega vnebovzeta 15. avgusta; veliki šmaren*; nar. med mašami *čas od 15. avgusta do 8. septembra*; ekspr. šiba novo mašo poje *s strogo vzgojo se veliko doseže*; mala maša za suknjo *vpraša s septembrom se začenja hladno vreme*

⁹ Vilfan 1945: 23.

¹⁰ Kuret 1989/II izraz šagra omenja na str. 151: »V Vipavi je šagra na nedeljo po vnebohodu; ker so ta čas zrele češnje, pravijo prazniku tudi ‚praznik češenj‘. Ljudje kaj boljšega prigriznejo: klobase, pršut, štruklje; vina je na pretek.« in ga na str. 569 pojasnjuje takole: »Pač po it. iz lat. sacer, ž. sacra (dominica?) = svet, sveta (nedelja?).«

¹¹ Snoj 1997: 623.

– nedelja, ko se praznuje žeganje (navadno je to prva nedelja po godu določenega svetnika oz. temu dnevu najbližja nedelja – patrocinij ali prva nedelja po datumu posvetitve farne cerkve – dedikacija): *žeganjska nedelja*, posamostaljeni pridevnik *žeganjska*, pridevnik iz *svetniškega imena* + *nedelja*, *lepa nedelja*, *široka nedelja* (pridevnik *širok* morda spominja na bogate pojedine, ki so običajne ob žeganjih);¹²

– cerkveno obredje, povezano z žeganjem: *velika maša* (prim. Benedik 1992), *počeščenje* (izpeljanka iz glagola *počastiti*, v katere korenu je psl. *čъstь ‘spoštovanje, čaščenje’¹³), *proščenje* (izpeljanka iz *prositi*), *proška* (prav tako izpeljanka iz *prositi*; besedo prôška ‘procesija’ (pkm.) navaja tudi Bezljaj 1995:127, Novak 1985: 87 pa besedo prôuška ‘proščenje’), *andoxt*;¹⁴

– običaji v zvezi z žeganjem (ob žeganju so ponekod farno cerkev, nekatere osebe ali predmete opasali s svečami ali konopom, kar naj bi imelo magičen pomen ali pa naj bi šlo za ukrep povsem svetnega značaja za zagotovitev nemotenega poteka slavnosti):¹⁵ *opasilo*;

– bogata pojedina oz. tipična obredna jed, s katero se postreže ob farnem prazniku¹⁶ – na to opozarjajo leksemi *bob* (vrsta okroglega peciva, podobnega krofom,¹⁷ psl. bobъ ‘vrsta sočivja’ oz. ‘vsaka okrogla majhna stvar’),¹⁸ *štruklji*¹⁹ in

¹² Möderndorfer 1946: 52–56 piše o bogatih pojedinah, značilnih za žeganja ponekod na Slovenskem. »Kosilo na žegen je tako izdatno in mnogovrstno, da prekaša še poročne gostije, jedi na božič, veliko noč in druge praznike se niti od daleč ne dajo primerjati z njimi.« (str. 52).

¹³ Snoj 1997: 67.

¹⁴ Izraz *andoht* je prevzet iz/prek nemščine, kjer die Andacht pomeni ‘pobožnost kot opravilo’. Vilfan 1945: 20, navaja iz članka Nekdanji velesejmi na Blokah (Ponedeljsko Jutro, 7. 6. 1943) neko poročilo iz leta 1821 o žeganjskem semnju med drugim naslednje: »Pa jutro, ki je nedela, ne smej nobeden prodajati ne s jutraj, kadar bo masha in Pridiga, ne ob desetih med Andohtjo, ne popoldne per kershanskim navuku; kdor bo takrat kaj prodajal, bo na shivotu shtrafan.«

¹⁵ Kuret 1989/II: 152.

¹⁶ Möderndorfer 1946: 43–56 in Kuret 1989/II: 150–152 in 157–158 pišeta o žeganjskih pojedinah in obrednih jedeh ob žeganju.

¹⁷ SSKJ besedo *bob* pojasnjuje tudi takole:

bòb bôba m (ô ó) **1.** kulturna rastlina s sadovi v debelih strokih /.../ **2.** nar. gorenjsko *ocvrto pecivo okrogle oblike z marmeladnim nadevom*; *krof*: nacvreti bobov, boba / pojdimo po bob na obisk na dan proščanja, ko se obdaruje s pecivom /.../

¹⁸ Snoj 1997: 38.

¹⁹ Möderndorfer 1946: 45, piše: »V ljubljanski okolici in na Dolenjskem rečejo, kadar gredo v kraj, kjer je tega dne semula, da gredo: /.../ v Ribnico na štruklje, /.../. Po brkinskih vaseh, po vaseh košanske in vremske župnije so shodi /.../. Ko gredo na shod, pravijo, da gredo na štruklje. /.../«

Kuret 1989/II: 150–151 o štrukljih v zvezi z žeganjem piše: »Po štrukljih kot ‚obredni‘ žeganjski jedi se imenuje žeganje v Lancovem pri Radovljici ‚štrukljeva nedelja‘ in v Žireh ‚štrukljevec‘. /.../ Tudi v stari Ljubljani in v njeni okolici so žeganje praznovali kar se dá slovesno. /.../ Na tisoče ljudij obiskovalo je ves dan sv. Petra cerkev, po opravilu v cerkvi pa so se polnile gostilne, kjer so se poleg dobre kapljice dobivali ta dan običajni štruklji.‘ /.../ Tudi na Notranjskem so bili ponekod štruklji žeganjska praznična jed. Po njih se je žeganje tudi v Idriji imenovalo ‚štrukljevec‘.«

strukljevec (zadnji dve besedi imata v podstavi iz narečne avstrijske nemščine prevzeto besedo *strukelj* 'zavitek');²⁰

– zbiranje, shajanje ljudi ob farnem prazniku in tudi sicer v romarskih cerkvah: *shod* (s skladijsko podstavo *hoditi/priti skupaj*), *cerkveni shod*;

– dan, ko se prodaja in kupuje raznovrstno blago (ti leksemi seveda potrjujejo, da je bilo žeganje zaradi zbiranja ljudi iz vse fare in okolice, v romarskih cerkvah tudi od drugod, priložnost tudi za trgovanje): *semenj* oz. *sejem*, pridevnik (*kapeliški, veliki, mali*) + *semenj, fjera* (iz ital. *fiera* 'sejem').

Najbolj je razširjen leksem *žeganje*, ki je v rabi skoraj v vsem slovenskem jezikovnem prostoru; leksem *žegen* je v tem pomenu znan predvsem v koroškem ziljskem narečju (točke 1–7, 9), izjemoma tudi še kje drugje (točke 42, 43, 51, 187, 308, 313, 353, 386), ostale izpeljanke in besedne zveze s tem leksemom v jedru so redkeje: *sveti žegen* (točka 111), *požeganje* (točka 102), *žeganvanje* (točki 368, 386), *žeganjska*, ki je posamostaljeni pridevnik iz besedne zveze *žeganjska nedelja* (300). Leksema *kirfet* in *kirfaje* sta zelo redka in znana le ponekod na Štajerskem (točke 50, 52, 55 – *kirfet* in 55, 357, 370, 376 – *kirfaje*). Leksem *buča* pa je znan na Goriškem in v Porabju (točki 398, 404).

Leksem *semenj* v pomenu 'farni praznik' je znan v severozahodnem delu slovenskega jezikovnega prostora – predvsem v gorenjskem narečju, v večini govorov koroškega rožanskega narečja ter na zahodu v nekaterih govorih primorske narečne skupine. Besedna zveza pridevnika in leksema *semenj* je zapisana redkeje (npr. točka 202 *kapeliški semenj*, točka 213 *ta glavni semenj* 'dedikacija' in *ta mali semenj/ta malo opravilo* 'patrocinij'). Mnogo redkejši je leksem – različica *sejem* (točke 26, 53, 66, 69, 70, 168, 180, 182, 183) in leksem *semanja* (točka 218), ki pa je posamostaljeni pridevnik s skladijsko podstavo *semanja nedelja*.

Besedne zveze z leksemom *nedelja* v jedru so običajne predvsem v nekaterih govorih koroških severnopohorsko-remšniškega in mežiškega narečja ter v nekaterih štajerskih govorih (najpogostejši tak izraz je *lepa nedelja*), drugje so zelo redke (npr. točka 172: *široka nedelja*). V besedni zvezi z leksemom *nedelja* v jedru je v podstavi prilastka navadno ime svetnika, katerega god se praznuje, oz. kraja, kjer je žeganje (npr. točke 326 *šentlenartska, šentjernejska nedelja*, 344 *antonova nedelja*, 347 *mihuleva nedelja*, 363 *ulgova nedelja* ter 362 *kungoška nedelja*).

Na zahodnem robu slovenskega jezikovnega prostora je za žeganje mogoče slišati tudi izraz *praznik* (točki 86, 137) in besedne zveze s tem leksemom v jedru, npr. *domači praznik* (točka 72), *naš praznik* (točka 97), *izvoljeni praznik* (točka 108). Zelo redek je tudi leksem *svetek* oz. *svetki*, ki sta ob *proščenju* in *žeganju* znana le za točko 382, ter *farni svetek* v točki 397.

Leksemi *šagra, segra, sera, fjera, fešta* so v rabi na zahodu – na stiku med slovenskim in romanskim jezikovnim prostorom; *šagra* v Vipavski dolini, na Krasu in redkeje na Obali, *sera* in *segra* v Reziji in v Teru. Zelo redka sta leksema *fjera* (točki 121, 122) in *fešta* (točka 57).

Leksem *proščenje* je v rabi predvsem v Beli krajini in Prekmurju ter izjemoma v Prlekiji (točke 375, 377, 382) in v Mostecu pri Brežicah (točka 351), leksem

²⁰ Snój 1997: 648–649.

*proška*²¹ je zapisan za točko 388, leksem *počeščenje* za točko 85 Kozana v Brdih, *velika maša* za točko 282 v Kostelu, leksem *andoht* pa za točko 69 Kred pri Kobaridu.

Leksem *opasilo* je znan predvsem v jugozahodnih slovenskih narečjih, tj. v slovenski Istri in delu Notranjske, od tod proti severu, tj. v Brkinih, na Krasu, v Brdih, na Banjšicah sledita leksema *shod* oz. *cerkveni shod*, *shod* tudi v točki 54 Lovrenc na Pohorju.

Le posamično se pojavljajo leksemi *bob* (točka 176, 224), *štruklji* (točka 234) in *štrukljevec* (točka 169).

Tudi poimenovanje farnega praznika (patrocinija) po svetniku, ki je farni patron, ni redko. Izpričana so taka poimenovanja za točke 56 (*šent jūri*, *sent pīrij*), 67 (ime svetnika), 83 (*svet Terēzij*), 113 (*svēdya Mōrtīna*), 338 (*jernējovo*), 339 (*Rūokovo*) in 363 (*ūlgovo*, *ūlgova nedēla*, *šptūlska nedīēla*), 364 (*šežni:ca* – v Zgornji Velki je cerkev Marije Snežne). Za točko 144 Matenja vas je izpričano iz latinščine prevzeto poimenovanje praznika farnega patrona (= patrocinija), in sicer *patrcncil*.

Leksema z nerazjasnjeno motivacijo sta: *kamarjeva*²² (točka 240), *mājnc* (točka 94).

3.3. Blagoslov²³

Vprašanje št. 234 *blagoslov* je drugače kot vprašanja za *semenj* in *žeganje*

²¹ Novak: 1985: 87, piše *próuška -e* ž 'proščenje'.

²² Kuret 1989/II: 150: »Slavno je bilo svoje dni v Ljubljani žeganje v Šiški na Jernejevo, 'komarjevo nedeljo'.« Motivacija imena iz besede *komar* je verjetna, ker so tudi za sosednje fare oz. cerkve znana tovrstna (nekoliko šaljiva) poimenovanja: Koseze – *mušja*, Dravljje – *žabja*, Dolnice – *bokova* 'kozlova' nedelja (ustni podatek etnologinje Helene Ložar-Podlogar).

²³ SSKJ lekseme, ki so zapisani kot odgovor na vpr. 234, pojasnjuje takole:

blagoslòv -óva m (ò õ) **1.** rel. *prošnja za božjo naklonjenost, včasih z obredno kretnjo*: dati, dobiti blagoslov; dvigniti roke k blagoslovu; materin blagoslov / apostolski blagoslov *papežev*; v krščanstvu *obred z znamenjem križa*: blagoslov z monštranco / zvoniti k blagoslovu *k popoldanskemu cerkvenemu opravi* / blagoslov oljk *blagoslovitev* **2.** vznes. *kar povzroča srečo, korist*: ta človek je blagoslov za hišo / na tej hiši počiva božji blagoslov; klicati blagoslov na polje *srečo, obilje*; občutiti blagoslov dela; Vse blagoslove tebi, Ljubljana! (I. Cankar) • vznes. zakonski blagoslov *otroci* **3.** nav. iron. *privoljenje, potrditev*: dati blagoslov za kaj; Kar se je dotlej godilo več ali manj prikrito, je dobilo najvišji blagoslov (B. Zihertl) * ctn. hišni blagoslov *podoba z nabožnim besedilom*

žégen -gna m (é) **1.** pog. *blagoslov*: dati, dobiti žegen / nesti k žegnu *nesti k blagoslovu velikonočnih jedil* / dekle je pravi žegen za našo hišo / dobiti žegen za uvoz surovin *soglasje* • pog. poročila sta se brez žegna *civilno* **2.** v krščanskem okolju *blagoslovljena velikonočna jedila*: jesti žegen / velikonočni žegen **3.** nar., v krščanskem okolju *snop šibja in zelenja za cvetno nedeljo*; *butara*: nesti žegen v cerkev **4.** nar. *koroško žeganje, proščenje*: žegniti v fari so se začeli prvo nedeljo v juliju **5.** nar. zahodno *pokopališče*: vaški žegen s kamnitim obzidjem **6.** pog., ckspr., v zvezi **blažev žegen** *kar je neučinkovito*: cepljenje je bilo blažev žegen **7.** v zvezi **kolomonov žegen**, po ljudskem verovanju *knjiga, s katero se da čarati, vedeževati*: prebiral je kolomonov žegen

večérnica -e ž (é) **4.** mn., nar. *popoldansko cerkveno opravi*: iti k večernicam / zvoniti k večernicam

(farni praznik), ki sta v Vprašalnici za SLA uvrščeni v poglavje Vas, uvrščeno v poglavje Prazniki, in sicer med vprašanja za verne duše (2. nov.), advent, šmarnice, mašo, pridigo in procesijo, romarja (božjepotnika), božjo pot, božji grob, cvetno nedeljo. Ker izpraševalec – zapisovalec krajevnega govora ne sme (ne bi smel) vprašati informatorja – narečnega govorca neposredno za »prevod knjižne besede v narečje«, ampak se mora potruditi z opisom pojma, je pri nekaterih vprašanih mogoče dobiti različne odgovore. Tako lahko pri vprašanju št. 234 dobi narečno besedo za 'prošnjo za božjo naklonjenost' ali 'krščanski obred z znamenjem križa/posvetitev/blagoslovitev' ali ožje za 'blagoslov velikonočnih jedil ali cvetnonedeljskega zelenja' ali za 'popoldansko cerkveno opravilo/večernice'. Glede na uvrstitev vprašanja v Vprašalnici za SLA med krščanske religiozne termine, povezane s cerkvenim obredjem, je mogoče sklepati, da se vprašuje predvsem po izrazu za krščanski obred z znamenjem križa, vendar so ga nekateri zapisovalci (ali njihovi informatorji) očitno razumeli tudi drugače.

V gradivu za SLA zapisane narečne lekseme za pojem *blagoslov* lahko torej glede na besedotvorno podstavo razdelimo v nekaj skupin: 1. *žegen* (*sveti žegen*, *žeganje*, *žegnavanje*, *žegnati*), ki je razširjen v večjem delu slovenskega jezikovnega prostora, ima pa v slovenskem jeziku ob tem lahko tudi še druge pomene, npr. 'žeganje (farni praznik)', 'pokopališče', 'blagoslovljena velikonočna jedila' ali 'cvetnonedeljsko zelenje'; 2. *blagoslov*²⁴, ki je najpogostejši v prekmurskem narečju, kot dvojnica ali pa že kot edini leksem pa se pod vplivom knjižnega jezika pojavlja posamično v večini narečij znotraj meja Slovenije; 3. na skrajnem zahodu, v Reziji in Teru, je v rabi leksem *benedicijon* (*bedencijon*, *benedicijum*, *benedet*),²⁵ prevzet iz latinščine.²⁶

4. Konec

Žeganje kot farni in tudi pomemben domači/hišni praznik, ki ima svoj izvor predvsem v praznovanju obletnice posvetitve farne cerkve, je v zavesti govorcev slovenskih narečij močno povezano z žegnom – blagoslovom kot cerkvenim/verskim obredom na eni strani in žeganjskim semnjem, torej trgovanjem (predvsem z živino), na drugi – kar je mogoče opaziti tudi v izrazju za te pojme v slovenskih narečjih.

Zanimiva se zdi primerjava med razširjenostjo posameznih leksemov v narečjih in besedami, ki so se uveljavile kot knjižne, torej vseslovenske. Ugotovljeno

²⁴ Snój 1997: 35, pojasnjuje, da gre za staro izposojenko iz stesl, kjer je prevod iz lat. 'dobro govoriti'.

²⁵ Vilfan 1945: 18: »Kakor so v Komendi razvrščena žeganja, so bile morebiti z njimi združene lepe nedelje. Drugod pa predvidevajo matrikule posebne ‚benedictiones campi‘.«

²⁶ V nekaterih koroških govorih (točki 4, 6) je za pomen 'večernice' zapisan leksem *bešper* (morda iz nem. Abendstern 'večernica'). Za pomen 'blagoslov kot popoldansko cerkveno opravilo' je v nekaterih govorih primorske narečne skupine znan tudi izraz *maša* (točka 117) ali *molitva* (točki 88, 100), za nekaj točk prleškega narečja (točke 376, 377, 378, 382) pa je naveden leksem *večernice*. Ti leksemi niso kartografirani.

je, da so v knjižnem jeziku uveljavljeni večinoma leksemi, ki so kot najbolj razširjeni oz. pogosti izpričani tudi v gradivu, zbranjem za vprašanji št. 182 in 210 Vprašalnice za Slovenski lingvistični atlas.

Za pojem *semenj* 'priređitev na določenem mestu in ob določenem času, na kateri se prodaja in kupuje raznovrstno blago', je najpogostejši leksem *semenj* oz. *sejem* in druge narečne različice tega leksema, ostali leksemi so manj razširjeni.

Med zapisanimi izrazi za *žegnanje* so v SSKJ kot knjižni oz. socialnozvrstno nezaznamovani označeni *žegnanje* (ki v pomenskem razdelku kaže le na praznovanje patrocinja, ne tudi dedikacije) – ta leksem je tudi v narečjih najbolj razširjen – in *proščenje* (z enakim pomenom), ki pa je mnogo manj razširjen ter *patrocinj* (s pomenom žegnanje, proščenje, posvečenost cerkve kakemu svetniku) z označevalnikom religiozno, ki je v narečnem gradivu zapisan le enkrat, je pa uveljavljen termin v cerkvenopravni literaturi. Kot narečni so v SSKJ označeni izrazi (s pomenom žegnanje, proščenje): *šagra* (nar. zahodno), *shod* (nar.), *fešta* (nar. zahodno), *opasilo* (nar. zahodno), *žegen* (nar. koroško) in *cerkvanje* (nar.), ki ga v gradivu za SLA ni. Označevalnik starinsko ima beseda *svetek*.

Za pojem *blagoslov* (vprašanje št. 234) 'prošnja za božjo naklonjenost, včasih z obredno kretnjo' sta v SSKJ zapisana izraza *blagoslov* z označevalnikom religiozno in *žegen* z označevalnikom pogovorno, čeprav je izraz *žegen* v slovenskih narečjih mnogo bolj razširjen kot *blagoslov*. V knjižnem jeziku je bila pri normiranju knjižne besede za *blagoslov* dana prednost izrazu slovenskega/slovanskega izvora pred prevzetim iz nemščine, pri leksemu *žegnanje* pa so pri normiranju veljali drugačni kriteriji (razširjenost leksema).

Literatura in viri

- Arhiv = *Listkovno in zvezkovno gradivo za Slovenski lingvistični atlas, vprašanja št. 182, 210 in 234*. Arhiv Dialektološke sekcije Inštituta za slovenski jezik Frana Ramovša, ZRC SAZU, Ljubljana.
- Benedik 1992 = Francka BENEDIK, Veliki Šmaren. *Traditiones* 21, Ljubljana, SAZU, Inštitut za slovensko narodopisje, 1992, str. 233–240.
- Benedik 1999 = Francka BENEDIK, *Vodnik po zbirki narečnega gradiva za Slovenski lingvistični atlas*. Ljubljana, ZRC SAZU, 1999.
- Bezljaj 1977–1995 = France BEZLAJ, *Etimološki slovar slovenskega jezika I–III*. Ljubljana, SAZU, Inštitut za slovenski jezik (ZRC SAZU), 1977–1995.
- Kuret 1989/II = Niko KURET, *Praznično leto Slovencev*, 2. knjiga. Ljubljana, Družina, 1989 (2. knjiga, str. 143–167).
- Möderndorfer 1946 = Vinko MÖDERNDORFER, *Verovanja, uvere in običaji Slovencev*, 5. knjiga. Celje, Družba sv. Mohorja, 1946, št. 19, str. 43–56.
- Novak 1985 = Franc NOVAK, *Slovar beltinskega prekmurskega govora*. Murska Sobota, Pomurska založba, 1985.
- Pleteršnik 1894–1895 = Maks PLETERŠNIK, *Slovensko-nemški slovar*. Ljubljana, Knezoškofijstvo, 1894–1895.
- Ramovš 1924 = Fran RAMOVŠ, *Historična gramatika slovenskega jezika II*,

- Konzonantizem*. Ljubljana, Učiteljska tiskarna, 1924.
SSKJ = *Slovar slovenskega knjižnega jezika*. Ljubljana, (ZRC) SAZU, Inštitut za slovenski jezik Frana Ramovša, DZS, 1970–1991.
Smole 1988 = Vera SMOLE, Poimenovanja za cvetnonedeljsko butaro. *Traditiones* 17, Ljubljana, SAZU, Inštitut za slovensko narodopisje, 1988, str. 327–335.
Snoj 1997 = Marko SNOJ, *Slovenski etimološki slovar*. Ljubljana, Mladinska knjiga, 1997.
Vilfan 1945 = Sergij VILFAN, *Žeganja v slovenski pravni zgodovini*. *Etnolog* 17 (1944), Ljubljana, Etnografski muzej, 1945, str. 16–25.

Karte za semenj (SLA 182), žeganje – farni praznik (SLA 210) in blagoslov (SLA 234)

V tem prispevku objavljene karte so prve objavljene karte za Slovenski lingvistični atlas, ki niso izdelane ročno, ampak računalniško. Izdelane so s pomočjo različnih računalniških orodij:

– v Prostorsko-informacijskem centru ZRC SAZU je bila že pred nekaj leti po predlogi karte za SLA iz dialektološke sekcije Inštituta za slovenski jezik Frana Ramovša ZRC SAZU izdelana poskusna digitalizirana karta za SLA (prazna karta z vpisanimi številkami točk – krajev za SLA in njihovimi koordinatami), njena avtorja sta Zoran Stančič in Tomaž Podobnikar;

– Dialektološka sekcija že ima izdelanih nekaj osnovnih znakov za kartiranje fonetičnih kart (pripravilo jih je podjetje Syncomp v sodelovanju s Karmen Kenda-Jež); ti znaki so uporabljeni tudi pri kartografiranju tu objavljenih leksičnih kart;

– ker v dialektološki sekciji Inštituta za slovenski jezik Frana Ramovša ZRC SAZU še nimamo dovolj zmogljive strojne računalniške opreme, niti kakega programskega orodja za kartografiranje, pa tudi računalniško urejeno podatkovno bazo narečnega gradiva smo šele začeli snovati, mi je pri kartografiranju gradiva za ta članek priskočil na pomoč mož, Peter Škofic, ki je napisal (poskusni) računalniški program, ki ob ustrezno pripravljene podatkovni bazi v Wordovi datoteki omogoča dokaj enostavno kartografiranje – tj. vnos znakov v pripravljeno karto SLA in oblikovanje legende.

Izkazalo se je, da so ta programska orodja sicer primerna za sodobno izdelovanje kart za SLA, saj tako delo omogoča tudi različne delne prikaze kartografiranega gradiva ter različne analize, a jih bo vsekakor potrebno še izpopolniti ali jih nadomestiti z drugimi, ki bodo omogočala lažje in natančnejše izpisovanje gradiva in oblikovanje podatkovne baze, kartografiranje (npr. prikazovanje več leksemov – znakov za eno točko in njihova natančnejša razporeditev, prekrivanje/neprekrivanje znakov zaradi gostote mreže krajev v SLA, oblikovanje izoglosnih in napisnih kart idr.) in analizo narečnega gradiva ter nenazadnje omogočala sodelovanje tudi z drugimi uporabniki geografskih informacijskih sistemov.

Words for *semenj* 'fair', *žegnanje* 'parochial feast on saints day' and *blagoslov* 'blessing' in the SLA

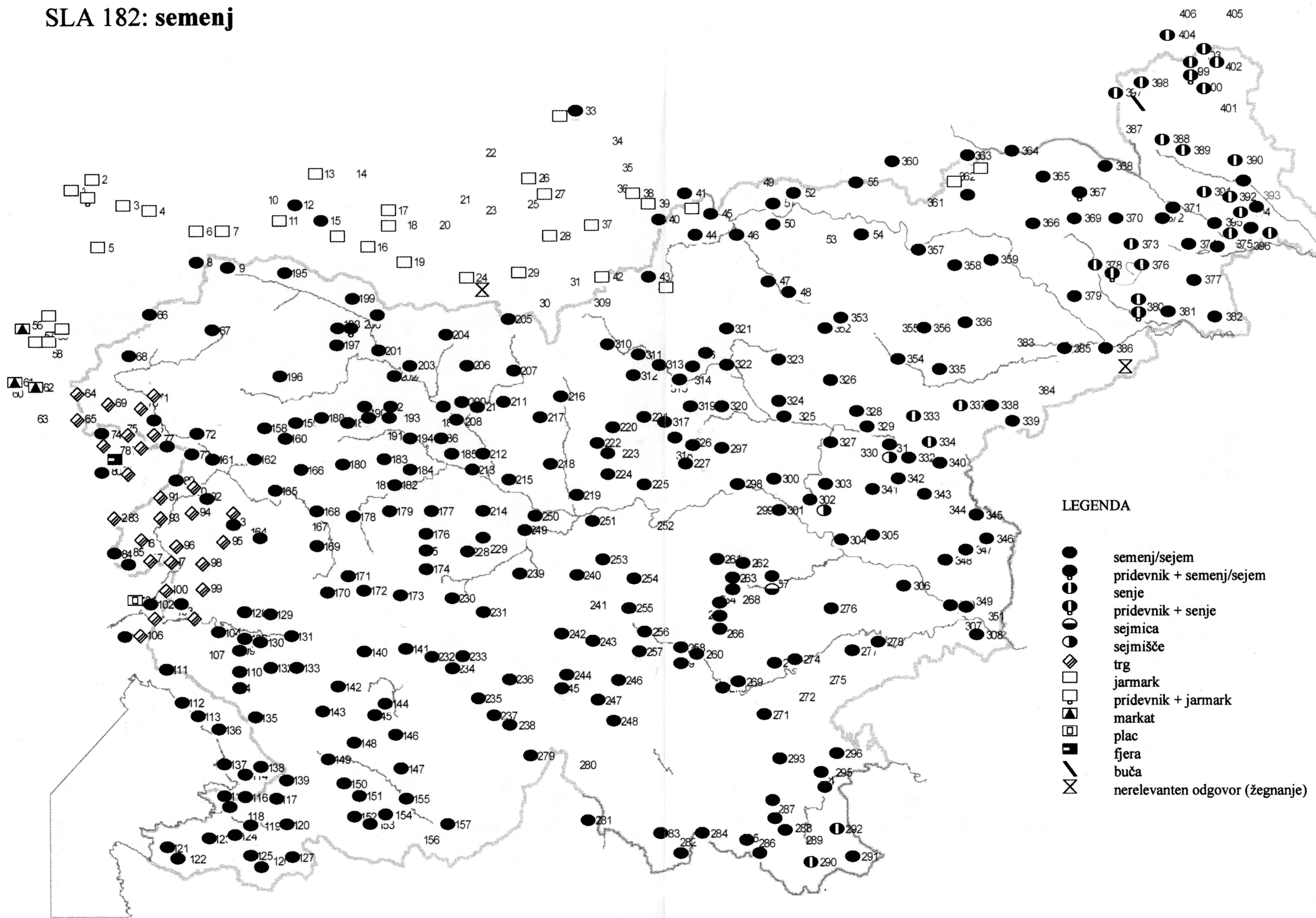
Summary

By employing the methods of linguistic geography the article presents the corpus material gathered according to the Questionnaire for the Slovenian Linguistic Atlas (Slovenski lingvistični atlas) for the notions of *semenj* 'fair' (SLA 182), *žegnanje* 'saint's day' – a parochial feast (SLA 210) and *blagoslov* 'blessing' (SLA 234). These notions and the lexemes used to express them are tightly interwoven in Slovenian dialects and for that reason they are presented in a table which enables a direct comparison. With the use of etymological literature and (partially) etymology itself the motivation for the formation of these lexemes is shown as well.

The research has shown which are the most frequently used lexemes for individual notions and where they occur. For the notion *semenj* the lexemes *semenj* and *sejem*, together with their derivatives and collocations (the lexeme occurs either as a word formational component or as the core part of a phrase) are the most frequent in central Slovenian dialects. In northern, especially in Koroško dialects the lexeme *jarmark* is commonly used, in western dialects (the Resia and the Torre valleys) the lexeme *markat*, borrowed from the Romance languages, and in the majority of northern Primorsko speeches the Slovenian/Slavic lexeme *trg* appears. Only rarely a loanword is used besides the Slovenian lexeme, e.g. *plac*, *fjera*, *buča*.

The most widely spread lexeme for the notion *blagoslov* is *žegen*, the lexeme *blagoslov* appears especially in Prekmurje dialect, but under the influence of the standard language it appears either as a doublet or as the only lexeme for this notion in the majority of dialects within the Slovenian borders. In the westernmost part, i.e. in the Resia and the Torre valleys, the lexeme *benedikcjon* and its variants are used. In Slovenian dialects different expressions are used for the notion *žegnanje*. The most frequent are: *žegnanje*, which is used in almost all parts of Slovenia and has become a standard-language word despite its foreign root; *semenj* is most frequently used in Gorenjsko; in dialects having contact with a foreign language some loanwords occur (e.g. the lexemes *šagra*, *fešta*, *fjera*, *kirfet*, *kirfaje*, *buča*); besides the previously mentioned romance borrowings the lexemes *shod* and *opasilo* occur frequently in Primorsko dialects; in Prekmurje and Bela Krajina the lexeme *proščenje* is used. Other lexemes appear only rarely and can be found in different areas where Slovenian is spoken.

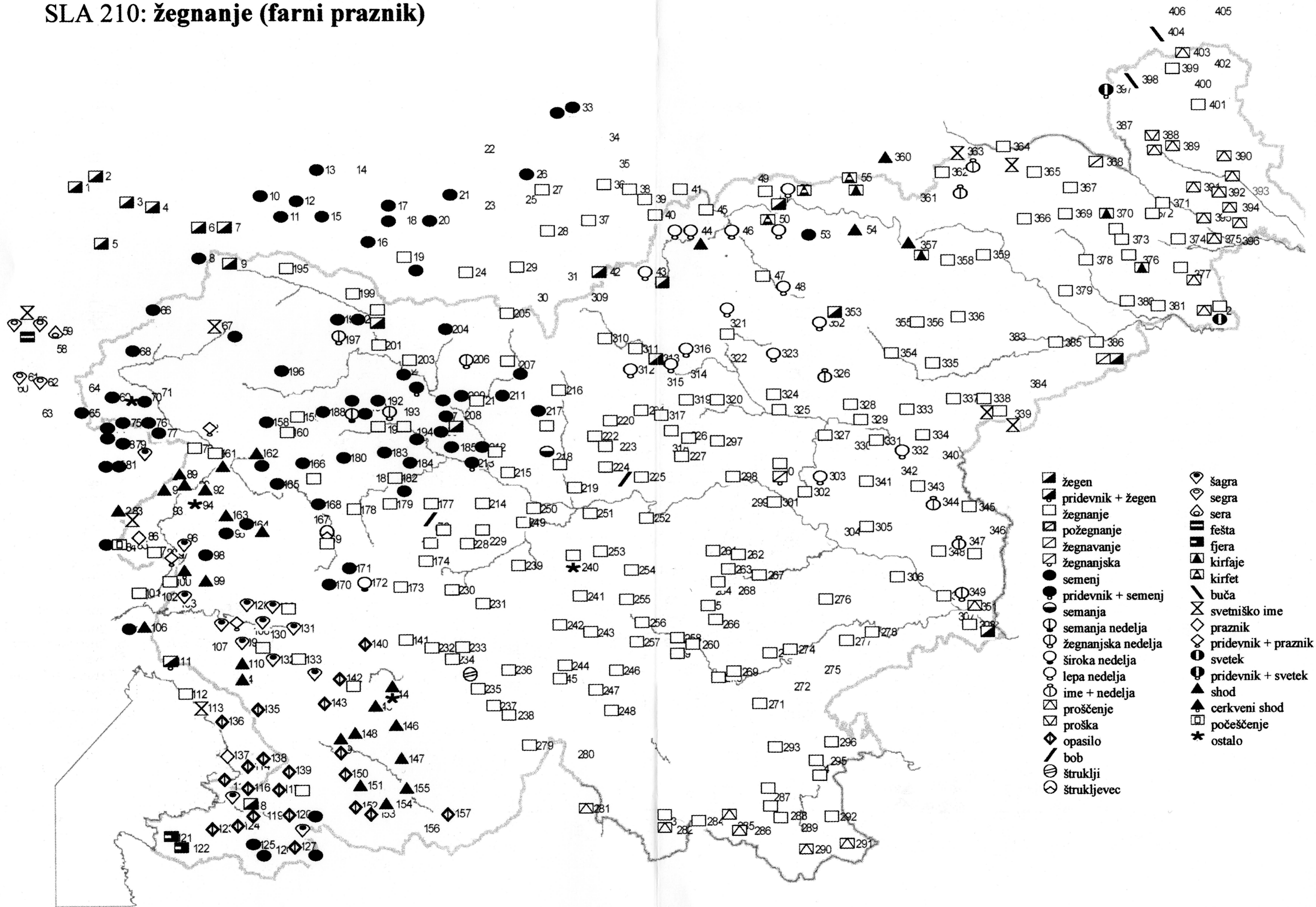
SLA 182: semenj

LEGENDA

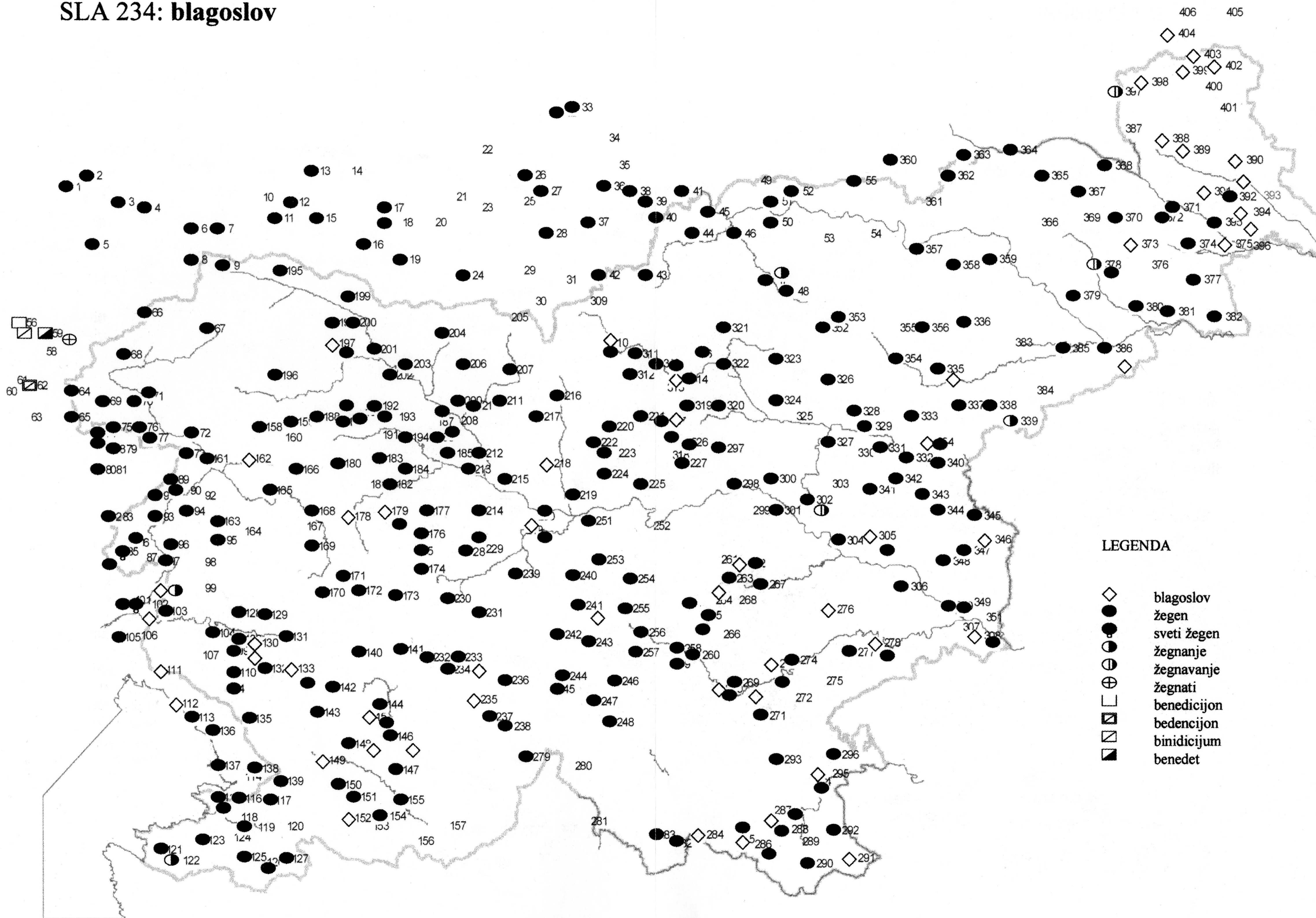
- semenj/sejem
- ◐ pridevnik + semenj/sejem
- ◑ senje
- ◒ pridevnik + senje
- ◓ sejmica
- ◔ sejmišče
- ◕ trg
- ◖ jarmark
- ◗ pridevnik + jarmark
- ◘ markat
- ◙ plac
- ◚ fjera
- ◛ buča
- ◜ nerelevanten odgovor (žegnanje)

SLA 210: žegnanje (farni praznik)

▣ žegen	◊ šagra
▣ pridevnik + žegen	◊ segra
□ žegnanje	◊ sera
▣ požegnanje	▣ fešta
▣ žegnavanje	▣ fjera
▣ žegnanjska	▣ kirfaje
● semenj	▣ kirfet
● pridevnik + semenj	▣ buča
● semanja	⊗ svetniško ime
⊕ semanja nedelja	◊ praznik
⊕ žegnanjska nedelja	◊ pridevnik + praznik
○ široka nedelja	● svetek
○ lepa nedelja	● pridevnik + svetek
⊕ ime + nedelja	▣ cerkveni shod
▣ proščenje	▣ počeščenje
▣ proška	★ ostalo
◊ opasilo	
▣ bob	
⊕ štruklji	
⊕ štrukljevec	

SLA 234: blagoslov

LEGENDA

- ◇ blagoslov
- žegen
- sveti žegen
- ⊙ žegnanje
- ⊕ žegnavanje
- ⊖ žegnati
- benedicijon
- ▣ bedencijon
- ▤ binidicijum
- ▥ benedet